

ПРОФЕСІЙНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ КЕРІВНИКІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

У зв'язку з останніми тенденціями, що проявляються в політичному та економічному житті України, особливої актуальності набувають питання вибору стратегічного напрямку розвитку освітніх організацій. На вибір стратегії впливає дуже багато факторів, пов'язаних з соціально-психологічними характеристиками процесів взаємодії в освітній організації у цілому, тому особливої актуальності набувають питання виявлення цих характеристик, осмислення їх впливу на діяльність освітніх організацій в цілому і її керівників, зокрема.

Ми припустили також, що успішність розвитку освітньої організації пов'язана з соціально-психологічними особливостями взаємодії керівника з партнерами, клієнтами, персоналом тощо. Нам здавалося логічним, і ми прагнули в нашому дослідженні науково обґрунтувати, що *професійно важливі якості керівника*, зокрема його *професійна толерантність*, істотно впливають на розвиток освітньої організації.

На нашу думку, питання формування професійної толерантності керівників в основному лежать в полі зору вчених, які вивчають менеджмент, економічну і організаційну психологію. До теперішнього моменту це маловивчена тема. Аналіз наукової літератури (А. Демчук, Ю. Ірхіна, Л. Коржакова, Ю. Макаров, Ю. Поварьонков, З. Стукаленко, А. Темницький, Ю. Тодорцева, Т. Трет'якова, Т. Шаньшєрова, О. Шаюк та ін.) свідчить про різноманітність авторських підходів до вивчення проблеми професійної толерантності фахівців. Безпосередньо проблема формування професійної толерантності у керівників освітніх організацій як в управлінській діяльності, так і в процесі професійної підготовки і післядипломної педагогічної освіти не розроблялася.

Нами визначено, *професійну толерантність керівників освітніх організацій* як комплекс професійно важливих якостей особистості, що забезпечують ефективність у сфері професійної діяльності і характеризуються активністю життєвої й професійної позиції, яка виявляється у шанобливому ставленні до іншої людини як до рівноцінної унікальної особистості; здатності приймати відмінні від власних думки, цінності, поведінку, зовнішні характеристики; готовності до рівноправного партнерства з усіма учасниками освітнього процесу на основі дотримання норм моралі, відповідальної і водночас гнучкої взаємодії з ними, зберігаючи власні цінності та індивідуальність [2].

Розроблено й обґрунтовано *структурну модель професійної толерантності керівників освітніх організацій*, яка складається з трьох взаємопов'язаних компонентів:

- *власне управлінська толерантність* – комплекс професійно важливих якостей особистості, який протиставляється стереотипності, категоричності й авторитаризму в управлінській діяльності та виражається у здатності керівника бути толерантним до невизначеності, успішно адаптуватися до змін у професійній діяльності, справлятися з професійними труднощами і стресами, зберігаючи внутрішню стійкість.

- *толерантність до взаємодії із суб'єктами навчально-виховного процесу* – комплекс професійно важливих якостей керівника, який характеризується прагненням досягти розуміння з іншими, здатністю керівника позитивно реагувати на соціальні відмінності суб'єктів незалежно від їхнього соціального статусу; повагою до їхньої думки, емпатією, доброзичливістю у взаєминах, справедливістю в оцінці вчинків і поведінки інших, безконфліктною участю у будь-якій комунікації.

- *аутотолерантність* – комплекс професійно важливих якостей особистості, що виявляється у прийнятті себе, своїй автентичності, адекватній самооцінці, яка передбачає впевненість у собі, відповідальне ставлення до власного життя, здатність аналізувати свої слова і вчинки, робити висновки зі своїх помилок [2].

Професійна толерантність керівника освітньої організації характеризується: заснованим на усвідомленні і прийнятті ідей толерантності світосприйнятті і професійному світогляді; уміння адекватно оцінювати складні професійні ситуації, передбачаючи компромісний вихід з них, на основі дотримання норм моралі; умінням доцільного і законного застосування влади; відсутністю прагнення використати себе в якості еталону при оцінці поведінки і образу думок інших людей; паритетними стосунками замість адміністративно-командних; готовністю до рівноправного партнерства з усіма учасниками освітнього процесу; відсутністю прагнення переробити, перевиховати підлеглих; умінням досягати взаємного розуміння без насильства, домінування, пригнічення гідності людей і вживання сили в ситуації зіткнення інтересів; умінням пристосовуватися до характеру, звичок і прагнень підлеглих; умінням регулювати свою поведінку відповідно до норм професійної діяльності при морально-ціннісному виборі засобів досягнення професійної мети; конструктивною поведінкою в ситуації професійного конфлікту; конструктивною співпрацею та ефективним спілкуванням з партнерами (соціальні служби, молодіжні організації, громадські неурядові організації, засоби масової інформації тощо); терпимістю до фізичного або психічного дискомфорту, що створюється тими, що оточують [1; 2; 5].

Можна сказати, що *професійна толерантність* є неодмінним атрибутом фахової діяльності керівників освітніх організацій, невід'ємною ланкою в професійній взаємодії з підлеглими та соціальним середовищем. Навколо професійної толерантності формуються необхідні уміння і навички, вона створює особистісну спрямованість, систему ставлень, визначає вибір стратегій

поведінки і мотивацію розвитку тих або інших якостей і, отже, є інструментом успішної самореалізації керівника освітньої організації [3].

Отже, сформованість професійної толерантності сучасного керівника освітньої організації приносить не тільки економічні, а й соціальні дивіденди: від простого взаєморозуміння з підлеглими і керівництвом, до ефективної реалізації своїх професійних планів. При її відсутності в поведінці керівника виникає не порожнеча, а протилежні риси – агресивність, жорстокість, насильство.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. І. Соціально-психологічні основи особистісного розвитку керівників загальноосвітніх навчальних закладів у професійній діяльності. Київ: Науковий світ. 2008. 318 с.
2. Брюховецька О. В. Психологія професійної толерантності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: монографія. Київ: Інтерсервіс. 2018. 360 с.
3. Генсон М. Е. Керування освітою та організаційна поведінка. Львів: Літопис. 2002. 384 с.
4. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту. Київ: Либідь. 2004. 424 с.